

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา และการกำหนดค่าตอบแทน¹

วริทธิ์ คำตัน²

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคล ซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร จากรัฐ จึงทำให้เกิดแนวคิดในการคุ้มครองพยานและเป็นที่มาในการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ออกมาบังคับใช้ ดังนั้นพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จึงเป็นกฎหมายที่บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ เพื่อให้พยานซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการพิสูจน์ความจริงในทาง อรรถคดีได้รับความคุ้มครอง ซึ่งถือเป็นการบัญญัติกฎหมายภายในของประเทศไทยเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานให้ เป็นไปตามแนวทางสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วไป โดยพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงาน คุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานและ เสรีภาพกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 คือ การดำเนินการคุ้มครองพยานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครอง พยานในคดีอาญา การประสานงานกับพนักงานสอบสวนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน การพัฒนาระบบและมาตรการคุ้มครองพยานให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด การเสนอแนะ ปรับปรุง และ แก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ตลอดจน มาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองพยาน การติดตามและ ประเมินผลการดำเนินการคุ้มครองพยาน และการปฏิบัติงานร่วมกัน หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงาน อื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 (5) กำหนดให้พยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้นหลักการในเรื่องการให้การคุ้มครอง การจ่าย ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายให้แก่พยานในคดีอาญายังคงมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งกฎหมายนี้มีเจตนารมณ์เพื่อให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งของพยาน ทั้งก่อน ขณะ และหลัง มาเป็นพยาน กล่าวคือมีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายและค่าตอบแทนในระหว่างที่เป็นพยาน มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนกรณี

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาและ การกำหนดค่าตอบแทน โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์เรืองยศ แสนภักดี และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จรล เตชะวิทยา รองศาสตราจารย์เรืองยศ แสนภักดี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ได้รับความเสียหายจากการมาเป็นพยาน และได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และสิทธิดังกล่าวยังครอบคลุมถึงบุคคลใกล้ชิดพยาน ซึ่งได้แก่ สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยาน หรือได้มาเป็นพยานแสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้รองรับสิทธิของพยาน มากกว่าการกำหนดหน้าที่ของพยานเหมือนในอดีตที่ผ่านมา

แม้ว่ากฎหมายคุ้มครองพยานได้บังคับใช้และมีการแก้ไขล่าสุดในปี พ.ศ. 2565 แต่จากการดำเนินการของหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง พบว่า ยังมีปัญหาในเรื่องของการตีความข้อกฎหมายและระเบียบ รวมทั้งปัญหาการขาดองค์ความรู้ ด้านเทคนิคในการคุ้มครองพยาน ด้านจิตวิทยา ปัญหาหลักเกณฑ์ในการขอรับมาตรการคุ้มครองพยาน ปัญหาเกี่ยวกับค่าขาดประโยชน์จากการมาเป็นพยาน

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้ค้นคว้าอิสระถึงปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2565 (แก้ไขใหม่ฉบับที่ 2) รวมถึงระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2565 โดยผู้ศึกษาเห็นว่ายังมีปัญหาที่สำคัญดังต่อไปนี้

ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การขอรับมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานไม่ชัดเจน

เนื่องจากบทนิยามในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เรื่อง “พยาน” และ “ความปลอดภัย” กฎหมายได้ให้กำหนดนิยามความหมายเอาไว้ว่า

“พยาน” หมายถึง พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน

“ความปลอดภัย” หมายความว่า ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะและหลังมาเป็นพยาน

และตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กฎหมายได้กำหนดว่า

“ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย”

จากการศึกษาบทนิยามในมาตรา 3 เรื่อง “ความปลอดภัย” ประกอบกับ มาตรา 6 วรรคหนึ่ง หากเรามองในบริบทของบทบัญญัติทางกฎหมาย จะเห็นได้ว่า กฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจนว่า พยานที่จะได้รับความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไป จะต้องเป็นพยานในคดีประเภทใด หรือประเภทคดีที่

พยานจะได้รับความคุ้มครองตามมาตราการทั่วไปต้องมีอัตราโทษขั้นต่ำ หรืออัตราโทษขั้นสูงเท่าใด จึงจะเข้าหลักเกณฑ์ในการได้รับความคุ้มครอง ซึ่งแตกต่างกับบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นมาตราที่กฎหมายกำหนดถึงหลักเกณฑ์ในการขอรับมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานไว้โดยชัดเจนว่า จะต้องเป็นพยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ จึงอาจได้รับการคุ้มครองตามมาตราการพิเศษได้ เช่น คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร, คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือคดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา, คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์หรือตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี, คดีความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนหรือเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน, คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น และคดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

แต่หากพิจารณาในมาตรา 6 ซึ่งเป็นมาตราการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน กฎหมายกลับใช้ถ้อยคำอย่างกว้าง ๆ คือ “ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย” อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร ซึ่งเป็นปัญหาในการตีความข้อความว่าบุคคลใดบ้างที่สมควรที่จะได้รับความคุ้มครองตามมาตราการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน เพราะกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้กว้าง ๆ และเมื่อเรานำมาพิจารณาประกอบกับบทนิยามคำว่า “พยาน” กฎหมายก็กำหนดไว้เพียงว่า หมายถึง “พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริง” ซึ่งหมายความว่าบุคคลใดซึ่งจะมาให้หรือได้มาให้ข้อเท็จจริงต่อเจ้าพนักงานก็ถือเป็น “พยาน” ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ทั้งหมด ซึ่งก็ยังไม่ชัดเจนของบทบัญญัติกฎหมาย และเมื่อพิจารณาประกอบกับระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยหลักเกณฑ์การแจ้ง วิธีการให้ความคุ้มครอง และการสิ้นสุดการคุ้มครองตามมาตราการทั่วไปแก่พยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551 ในข้อที่ 5 ซึ่งเป็นบททั่วไป กฎหมายก็ได้วางหลักไว้ในทำนองเดียวกัน คือ กฎหมายใช้ถ้อยคำว่า “ในกรณีที่ผู้ได้รับความคุ้มครองในคดีอาญาอาจไม่ได้รับความปลอดภัย” ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดถ้อยคำดังกล่าวอาจทำให้ความหมายและขอบเขตของพยานที่จะได้รับความคุ้มครองมีลักษณะที่กว้างเกินไป มีลักษณะที่ไม่ชัดเจนซึ่งอาจเกิดปัญหาการตีความข้อความเพื่อใช้บังคับจนเกิดปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติได้

จากหลักกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า หลักเกณฑ์การขอรับมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน ตามมาตรา 6 ยังมีความหมายไม่ชัดเจนว่าพยานที่อาจไม่ได้รับความปลอดภัยหมายถึงบุคคลใดบ้าง ต้องเป็นคดีที่มีความร้ายแรงระดับใดจึงสมควรได้รับความคุ้มครองตามมาตราการทั่วไปแก่พยาน เพราะตาม

กฎหมายในปัจจุบัน พยานในคดีอาญาแทบทุกคดีสามารถร้องขอรับความคุ้มครองตามมาตราทั่วไปได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากการที่บทบัญญัติของกฎหมายในมาตราที่ 6 ไม่มีความชัดเจน ทำให้การกำหนดแนวทางปฏิบัติยังไม่มีเกณฑ์มาตรฐานกลางเพื่อให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจหรือมาตรฐานรูปแบบเดียวกันในการพิจารณาให้พยานได้รับความคุ้มครอง

โดยจากการศึกษาเมื่อบทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการขอรับมาตรการคุ้มครองพยานไว้อย่างชัดเจน ก็จะเกิดปัญหาคือเป็นช่องทางทำให้ประชาชนทุกคนที่ถูกอ้างเป็นพยานมาขอรับความคุ้มครอง ซึ่งเป็นปัญหาการตีความข้อกฎหมายว่าพยานในคดีประเภทใดบ้างที่สมควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 หรือความผิดเกี่ยวกับการค้า เช่น ปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ตามมาตรา 273 หรือเลียนแบบเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ตามมาตรา 274 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บุคคลซึ่งถูกอ้างเป็นพยานในคดีความผิดเหล่านี้สมควรได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 6 นี้หรือไม่ เพราะเมื่อกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ในการได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 6 ไว้ไม่ชัดเจน ก็จะเป็นช่องทางให้บุคคลที่ถูกอ้างเป็นพยานในคดีอาญาทุกคนนำมาอ้างได้ว่าตนเองอาจไม่ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ตนเองจึงมีความจำเป็นที่จะขอรับความคุ้มครองตามมาตรา 6 ทั่วไปในมาตรา 6 ซึ่งจะทำให้เกิดการกระทบกับพนักงานเจ้าหน้าที่เกินสมควร และเป็นปัญหาในทางปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยว่าถ้าหากพนักงานเจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจไม่ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลซึ่งถูกอ้างเป็นพยานที่มาขอรับการคุ้มครองตามมาตรา 6 ทั่วไปในมาตรา 6 เพราะเห็นว่าเป็นคดีที่มีลักษณะความรุนแรงเล็กน้อย หรืออาจเป็นคดีที่มีความเสียหายเพียงเล็กน้อย แต่พยานซึ่งอ้างว่าตนเองอาจไม่ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งตรงกับหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้ว เช่นนี้จะต้องถือว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งใช้ดุลยพินิจปฏิเสธไม่ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลซึ่งถูกอ้างเป็นพยานกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 157 ฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตหรือไม่

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่ากฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศไทยยังมีความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ว่าบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีประเภทใดบ้างที่สมควรจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 6 ทั่วไปในมาตรา 6 นี้ จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์ประเภทของความผิดในการขอรับความคุ้มครองตามมาตรา 6 ทั่วไปให้มีความชัดเจนเพื่อเป็นการลดภาระหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่และเป็นการกำหนดแนวทางการปฏิบัติให้มีเกณฑ์มาตรฐานกลางเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้มาตรฐานรูปแบบเดียวกันในการพิจารณาให้พยานได้รับความคุ้มครอง

เห็นควรแก้ไขมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เป็นดังนี้

เดิม “มาตรา 6 ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยานแล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด

ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย”

แก้ไขเป็นดังนี้ “มาตรา 6 ในกรณีที่พยานในคดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกตั้งแต่สามปีขึ้นไปแต่ไม่เกินสิบปี อาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย”

ซึ่งเมื่อแก้ไขแล้วจะมีผลดังต่อไปนี้คือ ทำให้บทบัญญัติของกฎหมายมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการพิจารณาว่าบุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาในความผิดใดบ้างที่จะได้รับความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปในมาตรา 6 มีเกณฑ์มาตรฐานกลางในการให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามมาตรฐานในรูปแบบเดียวกัน และเป็นการแก้ปัญหาพยานในคดีอาญาทุกคดีจะมาอ้างขอรับความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไป รวมถึงเป็นการลดภาระการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองแก่พยาน

ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองพยานที่นำมาบังคับใช้ไม่ชัดเจน

เนื่องจากมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กฎหมายได้กำหนดว่า “ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย”

วรรคสาม “การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดไม่ให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง”

และระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยหลักเกณฑ์การแจ้ง วิธีการให้ความคุ้มครอง และการสิ้นสุดการคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปแก่พยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551

ตาม ข้อ 3 แห่งระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพฯ พ.ศ. 2551

“มาตรการทั่วไป” หมายถึง มาตรการที่สำนักงาน อาจจัดให้ผู้รับความคุ้มครองอยู่ในความคุ้มครองความปลอดภัย ตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ เมื่อเห็นว่าผู้รับความคุ้มครองอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้รับความคุ้มครองด้วย

(วรรคสอง) “การคุ้มครองให้ผู้รับความคุ้มครองได้รับความปลอดภัยให้รวมถึงการจัดให้ผู้รับความคุ้มครองอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่ผู้รับความคุ้มครองจะไม่ให้ความยินยอม และการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวผู้รับความคุ้มครองได้ ทั้งนี้ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของผู้รับความคุ้มครองและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง”

ข้อ 5 แห่งระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพฯ พ.ศ. 2551

“ในกรณีที่ผู้รับความคุ้มครองในคดีอาญาอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องอาจขอให้สำนักงานจัดให้ผู้รับความคุ้มครองอยู่ในความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปตามความจำเป็นและที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของผู้รับความคุ้มครองด้วย”

จากการศึกษามาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กรณีมีปัญหาว่าการที่กฎหมายบัญญัติว่า “จัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร” ตามมาตรการทั่วไปนั้น มีความหมายเพียงใด ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความคุ้มครอง เพราะกฎหมายไม่มีความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ และไม่ได้กำหนดขอบเขตของมาตรการทั่วไปที่ชัดเจน การกำหนดแนวทางปฏิบัติยังไม่มีหลักเกณฑ์มาตรฐานกลางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกันในการให้ความคุ้มครองแก่พยาน

ทั้งนี้ เมื่อนำบทบัญญัติข้างต้นมาพิจารณาประกอบกับระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยหลักเกณฑ์การแจ้ง วิธีการให้ความคุ้มครอง และการสิ้นสุดการคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปแก่พยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานฯ ในการออกระเบียบ ในข้อที่ 3 บทนิยามคำว่า “มาตรการทั่วไป” ประกอบกับข้อที่ 5 ซึ่งเป็นบททั่วไปจะเห็นได้ว่า ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพฯ ก็ได้วางหลักไว้ในทำนองเดียวกันทั้งในคำนิยามเรื่องมาตรการทั่วไปและในข้อที่ 5 คือ กฎหมายใช้ถ้อยคำว่า “อาจจัดให้ผู้รับความคุ้มครองอยู่ในความคุ้มครองความปลอดภัยตามที่เห็นเป็นการสมควร” และ “จัดให้ผู้รับความคุ้มครองอยู่ในความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปตามความจำเป็นและที่เห็นสมควร” โดยไม่ได้มีการกำหนดวิธีการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปไว้อย่างชัดเจนเลย กล่าวโดยสรุปการที่บทบัญญัติของกฎหมายไม่มีความชัดเจนก่อให้เกิดปัญหา คือ ไม่มีความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ ส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความคุ้มครองไม่มีมาตรฐานและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพราะขาดรายละเอียดและแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ซึ่งทำให้พยานที่มาขอรับความคุ้มครองอาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปที่แตกต่างกัน เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความคุ้มครองแต่ละชุดอาจจะปฏิบัติต่อพยานไม่เหมือนกัน เช่น ให้ความคุ้มครองแก่พยานในความผิดประเภทเดียวกันด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน

เห็นควรแก้ไข ความในวรรคแรกและวรรคที่สาม ในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และแก้ไขบทนิยามคำว่ามาตรการทั่วไปทั้งวรรคแรกและวรรคที่สองในข้อ 3 แห่ง

ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยหลักเกณฑ์การแจ้ง วิธีการให้ความคุ้มครอง และการสิ้นสุดการคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปแก่พยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551 เป็นดังนี้

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

เดิม “มาตรา 6 ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้การคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย”

วรรคสาม “การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดไม่ให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง”

แก้ไขเป็นดังนี้ “มาตรา 6 ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครอง หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้การคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย”

วรรคสาม “การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย หมายถึง การจัดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้ความคุ้มกันพยานตลอด 24 ชั่วโมง ขณะเมื่อพยานไปให้การหรือไปเบิกความต่อศาล หรือการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้ความปลอดภัยแก่พยานทั้งโดยเปิดเผยและโดยทางลับในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีและภายหลังกระบวนการพิจารณาคดีสิ้นสุดแล้วในระยะสั้น รวมทั้งการให้ความคุ้มกันความปลอดภัยแก่บุคคลที่ถูกคุกคามข่มขู่ หรือขจัดภัยคุกคามนั้น รวมถึงการให้ความดูแลด้านสภาพจิตใจและให้คำแนะนำปรึกษาแก่พยาน และให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดไม่ให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง”

ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยหลักเกณฑ์การแจ้ง วิธีการให้ความคุ้มครอง และการสิ้นสุดการคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปแก่พยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551

เดิม ข้อ 3 “มาตรการทั่วไป” หมายถึง มาตรการที่สำนักงาน อาจจัดให้ผู้รับความคุ้มครองอยู่ในความคุ้มครองความปลอดภัย ตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอเมื่อเห็นว่าผู้รับความคุ้มครองอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้รับความคุ้มครองด้วย

(วรรคสอง) “การคุ้มครองให้ผู้รับความคุ้มครองได้รับความปลอดภัยให้รวมถึงการจัดให้ผู้รับความคุ้มครองอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่ผู้รับความคุ้มครองจะไม่ให้ความยินยอม และการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวผู้รับความคุ้มครองได้ ทั้งนี้ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของผู้รับความคุ้มครองและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง”

แก้ไขเป็นดังนี้ ข้อ 3 “มาตรการทั่วไป” หมายถึง มาตรการที่สำนักงาน อาจจัดให้ผู้รับความคุ้มครองอยู่ในความคุ้มครองความปลอดภัย หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอเมื่อเห็นว่าผู้รับความคุ้มครองอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้รับความคุ้มครองด้วย

(วรรคสอง) “การคุ้มครองให้ผู้รับความคุ้มครองได้รับความปลอดภัย หมายถึง การจัดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความคุ้มกันพยานตลอด 24 ชั่วโมง ขณะเมื่อพยานไปให้การหรือไปเบิกความต่อศาล หรือการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้ความปลอดภัยแก่พยานทั้งโดยเปิดเผยและโดยทางลับในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีและภายหลังกระบวนการพิจารณาสิ้นสุดแล้วในระยะสั้น รวมทั้งการให้ความคุ้มกันความปลอดภัยแก่บุคคลที่ถูกคุกคามข่มขู่ หรือขจัดภัยคุกคามนั้น รวมถึงการให้ความดูแลด้านสภาพจิตใจและให้คำแนะนำปรึกษาแก่พยาน และให้รวมถึงการจัดให้ผู้รับความคุ้มครองอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่ผู้รับความคุ้มครองจะไม่ให้ความยินยอม และการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวผู้รับความคุ้มครองได้ ทั้งนี้ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของผู้รับความคุ้มครองและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง”

ซึ่งเมื่อแก้ไขแล้วจะมีผลดังต่อไปนี้คือ ทำให้บทบัญญัติของกฎหมายในการให้ความคุ้มครองแก่พยานตามมาตรการทั่วไปมีการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนของหน่วยงานคุ้มครองพยาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่มีมาตรฐานและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทำให้พยานได้รับความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปอย่างเท่าเทียมกัน เช่นพยานในความประเภทเดียวกันก็จะได้รับความคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ในแบบเดียวกัน

ปัญหาเกี่ยวกับการร้องขอรับความคุ้มครองของบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 7 กำหนดว่า “ในกรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณามาตราการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม”

เมื่อพิจารณาความในมาตรา 7 จะเห็นได้ว่าการที่จะพิจารณามาตราการทั่วไปในการคุ้มครองพยานตามมาตรา 6 มาใช้บังคับแก่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานนั้นจะต้องเป็นกรณีที่บุคคลข้างต้นนั้นอาจไม่ได้รับ

ความปลอดภัยโดยมีเงื่อนไขว่าต้องเป็นกรณีที่พยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณามาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้ว่าการที่กฎหมายกำหนดว่าจะต้องเป็นการร้องขอโดยตัวของพยานเองนั้น มีปัญหาว่าในบางกรณีหรือบางสถานการณ์ซึ่งพยานไม่อยู่ในสถานะที่จะร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณามาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลที่ระบุไว้ตามมาตรา 7 ด้วยตนเองได้ เช่นในกรณีที่พยานถึงแก่ความตายภายหลังจากที่ได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานสอบสวน บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานเหล่านี้จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 6 และไม่สามารถใช้สิทธิในการขอรับความคุ้มครองตามมาตรา 7 ได้ เพราะบทกฎหมายตามมาตรา 7 หากพยานไม่ได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณามาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าว ทำให้รัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่บุคคลเหล่านี้ได้

เมื่อเรานำบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้นมาพิจารณาเปรียบเทียบกับระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยหลักเกณฑ์การแจ้ง วิธีการให้ความคุ้มครอง และการสิ้นสุดการคุ้มครองตามมาตรา 7 ทั่วไปแก่พยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551 ข้อ 6 ซึ่งกำหนดว่า “ให้นำความในระเบียบนี้มาใช้บังคับตามความจำเป็นที่เห็นสมควร ในกรณีที่พยานได้ร้องขอให้ตามมาตรา 7 ทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย เว้นแต่ บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม” ประกอบนิยามคำว่า “ผู้ร้องขอ” ตามข้อ 3 ซึ่งกำหนดว่า ผู้ร้องขอ หมายถึง บุคคลหรือหน่วยงานที่ร้องขอให้มีความคุ้มครองแก่ผู้รับความคุ้มครอง ได้แก่ (1) พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือหน่วยงานอื่น (2) พยาน หรือ (3) บุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง จากบทกฎหมายข้างต้นเราจะเห็นว่ากฎหมายได้กำหนดไว้ในทำนองเดียวกันคือ การที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยาน จะได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรา 7 ทั่วไปในมาตรา 6 นั้น พยานจะต้องเป็นผู้ร้องขอให้ตามมาตรา 7 ทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวเสียก่อนซึ่งทำให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานฯ ไม่สามารถที่จะร้องขอรับการคุ้มครองพยานตามมาตรา 7 ทั่วไปในมาตรา 6 ด้วยตนเองได้ ซึ่งเป็นปัญหาว่า เมื่อบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานเหล่านี้อาจไม่ได้รับความปลอดภัยจากการที่พยานได้มาหรือจะมาให้ข้อเท็จจริงนั้นจะต้องดำเนินการอย่างไร

เห็นควรแก้ไขบทนิยามคำว่าพยานในมาตรา 3 และแก้ไขมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เป็นดังนี้

เดิม “มาตรา 7 ในกรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานได้ร้องขอให้

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณานำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม”

แก้ไขเป็นดังนี้ “มาตรา 7 ในกรณีที่สามิ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย เมื่อบุคคลดังกล่าวได้ร้องขอหรือพยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณานำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม”

เดิม “มาตรา 3 “พยาน” หมายความว่า บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล ในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษและหลบหนี”

แก้ไขเป็นดังนี้ “มาตรา 3 “พยาน” หมายความว่า บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล ในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งสามิ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยาน และผู้เชี่ยวชาญ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษและหลบหนี”

ซึ่งเมื่อแก้ไขแล้วจะมีผลดังต่อไปนี้คือ ในกรณีที่ สามิ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบ สันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย บุคคลเหล่านี้มีสิทธิในการขอรับความคุ้มครองตามมาตราทั่วไปเช่นเดียวกับบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีอาญา ถือเป็นการบัญญัติกฎหมายให้มีความครอบคลุมบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานให้สามารถขอรับความคุ้มครองจากรัฐได้ด้วยตนเอง

ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าตอบแทนพยาน

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2565 ฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) มาตรา 17 ได้กำหนดว่า

“เมื่อพยานได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือเบิกความต่อศาลแล้ว พยานพึงมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและสมควร ทั้งนี้ ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง แต่ในกรณีที่พยานโจทก์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายเป็นโจทก์หรือเป็นพยานจำเลย ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะมีคำสั่งให้มีการจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายดังกล่าว แต่ไม่เกินอัตราตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง”

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานฯ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2565 ข้อ 8 ได้กำหนดว่า

“ค่าตอบแทนตามข้อ 6 และข้อ 7 ให้จ่ายในอัตรา ดังต่อไปนี้

(1) พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่มาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล ได้รับค่าตอบแทนครั้งละสามร้อยบาท

(2) พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่นอกเขตจังหวัดที่เดินทางมาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาล ได้รับค่าตอบแทนครั้งละหกร้อยบาท

(3) กรณีพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล เดินทางไปสอบข้อเท็จจริงพยาน ให้พยานมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนครั้งละหนึ่งร้อยห้าสิบบาท”

เมื่อพิจารณาความในมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2565 ประกอบกับ ความในข้อ 8 แห่งระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานฯ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2565 สามารถสรุปได้ว่า เมื่อพยานได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือเบิกความต่อศาลแล้ว พยานจึงจะเกิดสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและสมควรตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ตามหลักเกณฑ์ของระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานฯ สามิ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2565 ซึ่งในข้อที่ 8 แห่งระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานฯ ได้กำหนดรายละเอียดในการจ่ายค่าตอบแทนไว้ว่า พยานที่มีที่พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่เดินทางมาให้ข้อเท็จจริงได้รับค่าตอบแทนครั้งละ 300 บาท ส่วนพยานที่มีที่พักอยู่นอกเขตจังหวัดที่เดินทางมาให้ข้อเท็จจริง ได้รับค่าตอบแทนครั้งละ 600 บาท จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าระเบียบกระทรวงยุติธรรมฯที่มีการแก้ไขดังกล่าวยังคงกำหนดอัตราเหมาจ่ายในอัตราเดียวโดยไม่ได้นำถึงค่าใช้จ่ายที่พยานต้องเสียไปตามความจำเป็นในการมาให้ข้อเท็จจริง แม้กฎหมายจะพึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2565 ที่ผ่านมาก็ตาม ดังนั้นการจ่ายค่าตอบแทนในอัตราดังกล่าวข้างต้นตามข้อ 8 จึงไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายที่ว่า “ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและสมควรที่พยานมีสิทธิได้รับ” ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565

เห็นควรแก้ไขอัตราค่าตอบแทนในข้อ 8 และเพิ่มเติมวรรคสอง แห่งระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานฯ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2565 เป็นดังนี้

เดิม “ข้อ 8 ค่าตอบแทนตามข้อ 6 และข้อ 7 ให้จ่ายในอัตรา ดังต่อไปนี้

(1) พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่มาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล ได้รับค่าตอบแทนครั้งละสามร้อยบาท

(2) พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่นอกเขตจังหวัดที่เดินทางมาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาล ได้รับค่าตอบแทนครั้งละหกร้อยบาท

(3) กรณีพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล เดินทางไปสอบข้อเท็จจริงพยาน ให้พยานมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนครั้งละหนึ่งร้อยห้าสิบบาท”

แก้ไขเป็นดังนี้ “ข้อ 8 ค่าตอบแทนตามข้อ 6 และข้อ 7 ให้จ่ายในอัตรา ดังต่อไปนี้

(1) พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่เดินทางมาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล มีสิทธิได้รับค่าพาหนะตามค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่พยานได้เสียไปตามความเป็นจริงแต่ไม่เกินหนึ่งพันบาท และมีสิทธิได้รับค่าตอบแทน จากการขาดประโยชน์จากการที่พยานได้มาให้ข้อเท็จจริงนั้น ไม่เกินครั้งละหนึ่งพันบาท

(2) พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่นอกเขตจังหวัดที่เดินทางมาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาล มีสิทธิได้รับค่าพาหนะตามค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่พยานได้เสียไปตามความเป็นจริงแต่ไม่เกินสองพันบาท และมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนจากการขาดประโยชน์จากการที่พยานได้มาให้ข้อเท็จจริงนั้น ไม่เกินครั้งละหนึ่งพันบาท

(3) กรณีพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล เดินทางไปสอบข้อเท็จจริงพยาน ให้พยานมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนครั้งละหนึ่งร้อยห้าสิบบาท”

เพิ่มเติมวรรคสองเป็นดังนี้ “การพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนตาม (1) และ (2) ให้เป็นดุลยพินิจของศาลที่จะพิจารณาจ่ายได้ตามความเหมาะสมแก่ฐานานุรูปของพยานประกอบกับประโยชน์ที่รัฐได้รับ แต่ไม่เกินกว่าอัตราอย่างสูงที่กฎหมายกำหนดไว้

ซึ่งเมื่อแก้ไขแล้วจะมีผลดีดังต่อไปนี้คือ ทำให้การจ่ายค่าตอบแทนในข้อ 8 แห่งระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานฯ มีความสอดคล้องกับ มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2565 ที่กฎหมายวางหลักว่า “พยานพึงมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและสมควร” เพราะมีการกำหนดให้รัฐมีการจ่ายเงินแก่พยานเป็นสองส่วนคือ ค่าพาหนะซึ่งกำหนดให้จ่ายตามค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่พยานได้เสียไปตามความเป็นจริงซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและพยานสมควรได้รับ และส่วนที่สองคือค่าขาดประโยชน์จากการที่พยานได้มาให้ข้อเท็จจริงนั้น กำหนดให้รัฐจ่ายในรูปแบบของค่าตอบแทนอาจซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นประโยชน์หรือแรงจูงใจที่รัฐควรพิจารณาให้แก่พยาน

โดยการจ่ายค่าพาหนะและค่าตอบแทนทั้งสองส่วนนี้ให้เป็นดุลยพินิจของศาลในการกำหนด แต่จะต้องไม่เกินอัตราอย่างสูงที่กฎหมายกำหนดไว้

เอกสารอ้างอิง

เข้มชัย ชูดวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2557.

จรัญ ภัคดีธนากุล. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด
จิรัชการพิมพ์, 2549.

อนิตรา โมเซอร์-พวงสุวรรณ. คู่มือครองพยานหรือบิดเบือนความยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ข้อมูลกฎหมาย
แห่งเอเชีย, 2550.

ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, นายคณ บุนนาค และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาประเมิน
ผลการบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินการคุ้มครองพยาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานใน
คดีอาญา พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร: ร้านพุ่มทอง, 2552.

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565